

הנעשה והנשמע

ב"ה, אייר - סיון תשס"ח / מאי - יוני 2008 גיליון מס' 29 מחיר: אירופה: € 1.5 אנגליה: £ 1.1 ישראל: ₪ 6.2

Made possible by the

Thanks to the generosity of
Mr. Reuven Kay

מהמורות בשביל החלב

"חלב ישראל" כשר למהדרין עדיין אינו מצוי בשפע בשווקי אירופה. ישראל הרשקוביץ סוקר את הליך הייצור והשיווק של מוצרי החלב הכשר, ומגלה: בקרוב יוחל בייצור אבקת חלב כשרה בהונגריה

נבלמה ההגירה היהודית

בריטניה שסבלה בשנים האחרונות מהגירה יהודית שלילית יכולה לרשום לעצמה ציון דרך בבלימת המגמה שהדירה שינה מעיניהם של ראשי הקהילות היהודיות. דו"ח מיוחד חושף פרטים חדשים

"יהודי שומר תורה ומצוות יכול לחתום על כרטיס להשתלטת איברים ובתנאי שיהיה בהכרעת חכם"

כך קובע הפוסק הנודע הגאון הרב זלמן נחמיה גולדברג, בראיון ל"הנעשה והנשמע"

הגאון הגדול הרב

סופר הנעשה והנשמע בשיחה עם הגאון של

הרב זלמן נחמיה גולדברג שליט"א בראיון ל"הנעשה והנשמע":

"חותני הגרש"ז אוייערבך זצ"ל זכה למעמדו הכלל- ישראלי ולהערצה בלתי מסויגת משום שאת כל זמנו הקדיש לאחרים"

האם עדיף רב הבקיא בהלכה, או ברב שיידע להנהיג את קהילתו ביד רמה? האם יש מקרים בהם ניתן להעלים עין ממכשולות מסויימים? וכיצד ינהג רב קהילה שהוא גם סמכות בלעדית במקום – האם יוכל לפסוק בעצמו בדיני ממונות? ומה באשר לסוגיית הגיור המסעירה את יהדות העולם. האם הגיעה השעה ליצירת ספרי יוחסין? והאם יש היתר היתר לחתום על כרטיס להשתלת איברים? (מסתבר שכן) – על אלה ועוד מיגוון נושאים בהלכה ובהשקפה התייחס הפוסק הנודע בשיחה מיוחדת לבטאון מרכז רבני אירופה

| ישראל פינחס טירנואר / צילומים: עזרא לנדא |

גאון שליט"א

התקבלנו אל תוך מעונו של הגאון רבי זלמן נחמיה גולדברג שליט"א. בחדר רחב-ידיים שכתליו מעוטרים באלפי ספרים המכסים אותם מהמסד ועד הטפחות. הסתיים כעת שיעור ב"מנחת חינוך". מבט קצר על המשתתפים הראה מגוון רחב מאוד של לומדים מכל קצווי הקשת – מחובשי כיפה סרוגה ועד לתושבי מאה שערים. אם תרצו, זהו סודו של הגאון הגדול הנחשב כאחד מגדולי הפוסקים, ומיחידי הסגולה בהוראת "חושן משפט".

נעימותו וחביבותו יחד עם גאונותו מהווים שילוב מיוחד במינו שאף מחיצה אינה עומדת בפניו. הרב שימש ומשמש עשרות שנים כדיין ואף כיהן כחבר בית הדין הגדול, וכעת הוא עומד בראש בתי דין ומכוני הוראה שונים. יחד עם זאת הוא מרביץ תורה ומורה הוראה לאלפים, וספריו "לב המשפט", "משפט ערוך", "אור המועדים", "חזון קדומים", וספרים רבים נוספים, נחשבים ספרי יסוד לכל הבאים בשערי "חושן משפט" ושאר חלקי השולחן ערוך.

לרגל חג השבועות ניא את הרב להשיב לשאלותינו בנושאי רבנות ותחומים נוספים, ואף לציין מספר נקודות חשובות ביחס לחותנו הגדול מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך זצ"ל, אשר השפיע עליו יותר מכל.

◆ **האם אפשר להגדיר את תפקידו העיקרי של רב קהילה?**

תפקידו של הרב הינו מגוון ביותר – לפסוק הלכה כמובן, להנהיג, למסור שיעורים, לקרב בצורה יעילה, לתקן תקנות, או בלשון הגמרא – "כל מילי דמתא עליה רמיא". בימים עברו הייתה הפרדה בין תפקיד הרב לתפקיד המו"ק, אולם כיום בדרך כלל אין זה כך, אלא הרב נושא בשני התפקידים גם יחד. חכמתו של הרב אינה מתבטאת בפסיקת הלכות על אתר, אלא בראיית הנולד ובדאגה לכך שלא יתרחשו מכשולות שונים בעתיד. למשל בנושא הכשרות, יש לדאוג לכך שמלכתחילה לא יכנסו לקהילה מוצרים מפוקפקים, ולא להסתפק בכיבוי השריפה רק כשהיא מתרחשת.

◆ **במקרה שאי אפשר לשלב בין השניים, האם עדיף רב הבקיא בהלכה, או ברב שיידע להנהיג את קהילתו ביד רמה?**

תלוי באופי הקהילה ובמאפייניה. ברור שישנן קהילות הזקוקות לפוסק הלכה בעל שיעור קומה, ומאידך ישנן קהילות הזקוקות לרועה נאמן היודע להדריכם בדרך הישרה. הכל תלוי ברמתם הרוחנית של בני הקהילה, וזאת יכול לדעת רק מי שמכירה מקרוב.

◆ **כיצד אפשר לדעת מתי לקרב ומתי לרחק את מי שסרח?**

הגמרא בקידושין מספרת, כי לפני פטירתו של רבי נזרקה נבואה מפיו ואמר כי בבבל היו שני אחים שצדו דגים בשבת ורבי אחי ברבי יאשיה נידה אותם וכתוצאה מכך הם הלכו והשתמדו. הרמ"א (יו"ד סי' שלד) פוסק שרבי סיפר זאת כדי להורות שאין לחשוש מכך שהמנודה ייצא לתרבות רעה אלא יש לנדותו כהלכה, ואילו הט"ז לומד ההיפך – שרבי הורה שיש לחוש לכך ולא לנדות את מי שעלול לצאת לתרבות רעה כתוצאה מהנידוי. ה"חתם סופר" (שו"ת יו"ד סי' שכב) פוסק כהרמ"א, אבל מוסיף שאם הוא עלול

שאליו הצטרפו המתפללים מבית הכנסת שנסגר. מה גם שבדרך כלל אותו ביהכנ"ס שנסגר הוא זה שהיה בו מיעוט מתפללים. כך אנו רואים גם בתוספות (עירובין מא.) שרבי אלעזר בן צדוק אמר 'אני הייתי מבני סנאה בן בנימין, ולכן לא צם ב' באב שהיה יום חגם. והרי רבי אלעזר בן צדוק היה כהן? אלא מתרצים תוס' שאולי נשא רבי אלעזר אשה מבני משפחתם. מכאן מוכח שבענייני מנהגים אפשר ללכת אחר משפחת החותן או אחר העיר או העדה אליה הצטרפת. אבל כל זה רק לעניין מנהגי ונוסח התפילה. בשאר ההלכות והמנהגים על כל אחד לנהוג כמנהג עדתו, והרב יכול לפסוק לכל אחד כפי מנהג עדתו. אין צורך בשני רבנים – ספרדי ואשכנזי. מעולם לא הבנתי מה צורך יש בשני רבנים... רב אחד גדול בתורה מספיק בהחלט לשני העדות.

◆ **ומה הדין כשמלכתחילה הקימו בית כנסת משותף לכולם?**

במקרה שמלכתחילה ישנו בית כנסת אחד ינהגו כפי מנהג הרב שהוא ה'מרא דאתרא'. מסופר כי בזמן העלייה הגדולה לארה"ק, היה אחד שעסק בחיזוק ולימוד תורה בקרב עדות המזרח. באחד מן הימים הוא בא לפני ה"חזון איש" ושאלתו בפיו – מכיוון שתלמידיו שואלים ממנו שאלות בענייני הלכה למעשה, והוא אינו בקיא בהלכות לפי מנהג ספרד, כיצד יוכל לפסוק להם? השיב לו ה"חזון איש" שיוכל לפסוק כפי הידוע לו וכפי מנהגו והם יוכלו לנהוג כמוהו משום שהם תלמידיו!

לעתים ישנה התלבטות גדולה מאוד, האם לעודד

לקחת עמו את ילדיו הקטנים עלינו לחוש לכך ולא לנדותו, ומוסיף שם בתשובה עוד הגבלות וחילוקים. כך שהנושא תלוי במחלוקת הלכתית ממש.

◆ **מהי ההנהגה הראויה לזמנינו?**

קשה לומר כיצד לנהוג בזמנינו. הרי לצערנו בדרך כלל מדובר בכאלו שכבר חיים כגויים גמורים, כבר לא ניתן להרחיקו יותר... נפסק להלכה שכשיהודי עובר עבירה והרע את חזקת כשרותו, עליו לעמוד בתנאים מסוימים כדי שנוכל לסמוך עליו שוב. אבל מי שכבר היה לגמרי מעורב בין הגויים ובא לחזור בתשובה מקבלים אותו מיד, שכן עצם הדבר שבא להתקרב כבר מוכיחה שברצונו להיות טוב. כך שהכל תלוי במקום ובזמן ולפי העניין. זהו תפקידו של הרב לדעת מתי יש להשתמש בשמאל דוחה ומתי בימין מקרבת.

◆ **יש מקרים בהם ניתן להעלים עין ממכשולות מסוימים?**

ההלכה כבר מתייחסת לנושא של "מוטב יהיה שוגגין ואל יהיו מזידין", ומשתמשת בדוגמא של "תוספת יום הכיפורים" שכן עניין זה אינו מפורש בכתוב. הדבר תלוי בסוג הקהילה והרב צריך לבדוק האם מדובר בקריטריונים של "מוטב יהיו שוגגין", כלומר, דין שאינו מפורש ותנאים נוספים.

◆ **ישנן קהילות בהן קיים בית הכנסת אחד לשתי העדות – אשכנזים וספרדים, כיצד ינהגו בבית הכנסת?**

ה"חתם סופר" בתשובה דן בנושא של בתי כנסת שהתאחדו, ופוסק שיש לנהוג לפי מנהג בית הכנסת

המסגרת הקהילתית, קיים חשש מציאותי שהעולים ייחלשו בדתם! מסופר כי שאלו את רבי אלחנן וסרמן זצ"ל מדוע הוא מתנגד לתנועה הציונית, הרי ישנה מצווה של ישוב הארץ?! השיב רבי אלחנן – שישנה גם מצווה של ברית מילה, ובכל זאת, במקרה שמתו אחיו מחמת מילה, אין מלים אותו. 'גם כאן', אמר רבי אלחנן, 'הוכיחה העלייה לארץ שהיו רבים שמתו מחמתה מיתה רוחנית'. כך שהרב צריך להיות עם יד על הדופק ולבדוק כל מקרה לגופו.

◆ **אם הנושא כבר הוזכר, האם יש מקום בהלכה לטיולים לחו"ל?**

על בני ארץ ישראל ישנו איסור מיוחד לצאת לחו"ל. כפי שאנו רואים בגמרא שהאמוראים היו מלווים את חבריהם שבא ללמוד תורה בא"י וחזרו לבבל, שהיו מלווים אותם רק עד עכו, משום ששם היה גבול ארץ ישראל. כאן המקום גם לעורר על תופעת הטיולים והנסיעה לבתי מלון בחו"ל שאין לה שום מקום על פי ההלכה! הדבר מובא בשו"ע הלכות חוה"מ (סי' תקלא) לגבי הבא ממדינת הים ולא רבים שמים לב לכך. אין שום היתר לצאת לחו"ל אלא לצורך פרנסה (ומחלוקת לגבי הרווחה) או ראיית פני חבריו שיש בזה קצת מצווה (ולצורך מצוות נוספות בלבד!). למעשה גם על טיולים בארץ ישראל לא הייתי ממליץ לאור האסונות המחרדים שאנו שומעים כל תקופה.

◆ **במקרה שתקציב הקהילה מוגבל, מהו סדר העדיפויות בחלוקתו?**

אין ספק שמקווה עומד בעדיפות הראשונה. אבל יש לעיין במקרה שקיים מקווה המרוחק מעט ממקום הקהילה ויש לטרוח בנסיעה אליו, ולכן יש כאלו

כהנחת עלוקה על הגוף שאסורה בשבת, הרי התינוק מיד מוצץ וסוחט את היין. חריצות ויסודיות בענייני הלכה הייתה מופלאה ממש – עוד בצעירותו כשאמו הזדקקה למכשיר שמיעה, הוא התיישב לחקור את הנושא לעומקו וחיבר ספר שלם על השימוש בו בשבת. כיום העיסוק בענייני הלכה התפשט ב"ה, אבל אז זה לא היה מקובל כל כך, בישיבות כמעט ולא עסקו בלימוד הלכה בעיון.

◆ **ובכל זאת, ישנה נקודה מסוימת שיכולה להסביר את התופעה המיוחדת המכונה "רבי שלמה זלמן". מדוע ספריו ופסקיו כל כך התקבלו?**

ישנם דברים שהם מכבשונו של עולם, אינני יכול לדעת מה מתרחש בשמים ומדוע הוחלט דווקא כך. ישנם אישים שההשגחה העליונה חפצה שספריהם ופסקיהם יתקבלו, כמו ה"חפץ חיים" למשל. אבל בכל זאת ניתן לומר הסבר כלשהו – ה"חתם סופר" מפרש את הפסוק "המכסה אני מאברהם..." כי ידעתי אשר יצוה את בניו וגו', כי באמת אברהם אבינו ע"ה לא הגיע למדרגת נבואה כזו שהשי"ת יודיע לו את כל אשר הוא עומד להביא על האומות, אבל לא מפני שלא היה ראוי, אלא מפני שהיה עסוק בלהורות את בניו ואת שאר האנשים את דרכי ה' ולכן לא הספיק להגיע למדרגות אלו בעצמו. לכן אמר הקב"ה – וכי אכסה ממנו את אשר אני עומד לעשות? הרי את זמנו הקדיש למען אחרים! זוהי סגולה מיוחדת לאלו שעוסקים בזיכוי הרבים כמו ה"חפץ חיים" וחותני זצ"ל שהקב"ה מסייע בידם שתורתם תפוז על פני הארץ. אף אחד לא מפסיד מכך שהוא מקדיש את עצמו למען הכלל! חותני התייגע כל כך בעיון

"ריבוי בתי הדין החדשים שהוקמו בשנים האחרונות, הוא אכן תוצאה ישירה של העיסוק המוגבר בחו"מ וצמיחת תלמידי חכמים חדשים בתחום, אך גם מריבוי סכסוכים ודין ודברים בדיני ממונות. האמת היא שזה מצביע על מגמה חיובית – לאחר שנים שהציבור לא היה מודע לאיסור החמור והנורא של הליכה לערכאות עליו נאמר "מרים יד בתורת משה", חלה סוף סוף התעוררות בנושא וכיום הציבור נדרש יותר לדיני תורה"

ופסיקת הלכה כדי שכלל ישראל יידע כדאי לנהוג, לכן אין זה פלא שכל כך אהבו אותו ואת תורתו. ומכאן מוסר השכל לכל רב ומנהיג שמקדיש את זמנו לטיפול בענייניה השוטפים של הקהילה, לבל ידאג מכך שתיגרע התקדמותו האישית!

על פי זה חשבתי לפרש את מאמר הגמרא "כל המשמח חתן וכלה זוכה לתורה שניתנה בחמשה קולות", וכי מדוע שכרו רב כל כך? אלא שמבטלין תלמוד תורה להכנסת כלה. ואם יחשוש אדם לביטול תורתו, מרגיעים אותו חז"ל שבעבור זה יזכה לתורה. אגב, ידוע שהחת"ס עצמו האריך מאוד בתפילה. פעם לאחר תפילתו אמר לו אחד – בזמן שעמדת בתפילה אנוכי הספקתי ללמוד דף גמרא... השיב לו החת"ס – כל המאריך בתפילתו מאריכין לו ימיו ושנותיו,

את בני הקהילה לעלות לארץ ישראל, או שמא לשמר את הקהילה הקיימת במקומה. מהי ההנהגה הראויה?

כמובן שישנה מצווה לעלות לארץ ישראל, המוטלת הן על בני הקהילה והן על הרב, ואותה אי אפשר לעקור! אבל לעתים יקרה שאם יעלו חלק מבני הקהילה או הרב עצמו, הדבר יהרוס את הקהילה ותהיה התרופפות בענייני הדת, או אז יש לשקול את הדברים לגמרי אחרת. זכורני כי בזמנו היה אחד מבני ירושלים שהתבקש לכהן כרב באחת מקהילות חו"ל שהייתה במקום מאוד מרוחק ומנוכר. חותנו הסתובב אצל גדולי ירושלים וביקשם שישכנעו את חתנו לבל ייסע, ואכן הם עשו כדבריו. אבל חותני מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל התבטא – 'אינני יודע אם הם צדק, יתכן שעדיף היה אם היה נוסע ומחזק את אותה קהילה!'

מה עוד שלעתים דווקא כאן בארץ ישראל, בהיעדר

הרי שחסר לו המון בתכלית הלימוד. ואין הכי נמי, אם הלומד מצליח להבין בעצמו את הכוונה האמיתית של כל דין ודין, הרי שניתן לומר עליו שזכה לבחינת שימוש תלמידי חכמים.

♦ **באיזה חלק של השו"ע יש להתמקד יותר?**
 כמובן שראשית כל יש לדעת "אורח חיים" ו"יורה דעה", הרי בלעדיהם לא יוכל איש להרים את ידו ואת רגלו. אך בלימוד "אבן העזר" ישנה תועלת מיוחדת בחו"ל, ובמיוחד בארה"ב אשר ידוע לי שרבים מאוד מהמתגוררים בה אינם מתגרשים כדת משה וישראל, פשוט משום שאינם מודעים לכך שבכלל ישנם גירושין שכאלו. לו היו יודעים שעל פי ההלכה הם צריכים להתגרש בדרך מסוימת שבלעדיה הם צפויים לבעיות חמורות רח"ל, לא היה אכפת להם להוסיף גם גט על פי ההלכה. אין לי ספק שלו היו לומדים יותר 'אבן העזר', הייתה נוצרת גם יותר מודעות בקרב אחינו הרחוקים ואז גם בזכות ריבוי הבקאים

"זוהי סגולה מיוחדת לאלו שעסוקים בזיכוי הרבים כמו ה"חפץ חיים" וחותני זצ"ל שהקב"ה מסייע בידם שתורתם תפוז על פני הארץ. אף אחד לא מפסיד מכך שהוא מקדיש את עצמו למען הכלל! חותני התייגע כל כך בעיון ופסיקת הלכה כדי שכלל ישראל יידע כדאי לנהוג, לכן אין זה פלא שכל כך אהבו אותו ואת תורתו. ומכאן מוסר השכל לכל רב ומנהיג שמקדיש את זמנו לטיפול בענייניה השוטפים של הקהילה, לבל ידאג מכך שתיגרע התקדמותו האישית!"

בהלכות אהע"ז היו ניצבות בפניהם יותר אפשרויות נוחות ומהירות להתגרש על פי ההלכה. בכלל, אני מייעץ לכל אלו הנוסעים לשמש במשרות תורניות בחו"ל, להיות בקיאים בהלכות גיטין ובכך תצמח לכלל ישראל תועלת עצומה שאין לתארה במילים! אגב, חלק גדול מתחום הדיינות הוא לא רק בידיעת ההלכה על בוריה, אלא לדעת את הדרך הנכונה והטובה כיצד לעשות שלום בית, או לחילופין לשכנע לקבל את הגט במהירות וביעילות.. בשעתו שלחתי מכתב לכ"ק אדמו"ר מליוב-אוויטש זצ"ל ובו שטחתי בפניו את הצעתי לפעול למען היוזמה הבאה – לאחר שיתגרש זוג יהודי בגירושין אזרחיים בכל בית משפט אזרחי בחו"ל, יוגש לבעל מסמך ובו יחתום כי הוא ממנה את רב פלוני לכתוב עבורו גט כדת משה וישראל. ישנם רבים מאוד שנישאו כדת וכדין אך אינם טורחים או שאינם יודעים על גירושין על פי ההלכה. בצורה כזו אפשר לחסוך אלפי פסולי חיתון! מהרבי זצ"ל אמנם לא קיבלתי תשובה, אך גם לא תשובה לשלילה. לדעתי זהו עדיין רעיון שאפשר ליישמו לאחר שידונו בו גדולי התורה די בכל אתר ואתר.

♦ **לאחרונה יותר ויותר לומדים החלו לעסוק בלימוד**

ברורה בפוסקים. אבל אם הרב למד את טעמי ומקורות ההלכה, הוא יוכל בעצמו להשוות, לברר ולהבין דבר מתוך דבר. פעם הביאו לפני מאן דהו שטען שאין צורך בלימוד הסוגיות ומסתפק הוא בלימוד הלכה למעשה. שאלתי – הרי הלכה פסוקה היא שיש להניח תפילין של יד בשיבה ושל ראש בעמידה (לספרדים), אם כן מה דינו של המגיע לביהכנ"ס ואין לו מקום לשבת, כיצד ינהג? האם לא יניח בכלל?... זוהי כמובן דוגמא מוקצנת להמחשה של שאלות שאינן יכולות להיות מוכרעות מלימוד מקופיא.

♦ **מהו המושג "שימוש תלמידי חכמים", וכיצד הוא מסייע ללימוד ההלכה?**

שימוש תלמידי חכמים, הכוונה היא להגיע לתכלית ההבנה בדברי רבו. בגמרא מובא שחזקיה אמר "אין ריאה לעוף", כלומר שלעוף כלל אין ריאה. ומקשה הגמרא הרי אנו רואים שיש לעוף ריאה, ומתרצת שהכוונה היא לדין מסוים. הביאור בדבר הוא, שחזקיה שמע מרבותיו את המשפט "אין ריאה לעוף" אבל לא הספק לשמשם ולהבין את תכלית כוונתם, לכן סבר שהדברים כפשוטם. אדם יכול ללמוד וללמוד ואף להיות בקיא, אבל אם לא שימש את רבותיו, היטב והבין מתוך דבריהם למה הם התכוונו בדיוק,

כך שאני בטוח שלא יגרע מאומה מתורתו, ואספיק ללומדה בשנים שיתווספו לי!

♦ **בשנים האחרונות נרשמה פריחה בלימוד ההלכה, מה ההסבר לכך? וכיצד אפשר להצליח בלימוד ההלכה?**

זהו דבר חיובי ביותר, רק טוב צמח מפריחת לימוד ההלכה באיכות ובכמות. כפי שציננת, הדבר אכן מתבטא הן בעצם העיסוק המוגבר בהלכה והן בריבוי חיבור ספרי הלכה. לגבי הצלחת הלימוד, ראשית חייבים ללמוד כל עניין ממקורו. ספרי הקיצורים הינם יפים לבעלי בתים או לסיכום הלימוד בלבד, אבל בשום אופן אינם מהווים תחליף לדרך היסודית והקדמונית של לימוד בעיון משרשי ההלכה במקורותיה בש"ס ופוסקים ראשונים.

ישנם כאלו החושבים שאם הם יסתפקו בספרי האחרונים המסכמים ומקצרים הרי שהם חוסכים זמן. זוהי טעות גמורה! הלומד יוכל להיווכח בכך בעצמו למשל כאשר ילמד שולחן ערוך – אם לפני כן למד את מקורות ההלכה בש"ס ובראשונים, הוא יגיע מעצמו לרוב ביאורי וחידושי ה"פרי מגדים"! הדבר מוכיח שאין תחליף לבהירות והעמקות הנקנים בלימוד יסודי. בנוסף לכך, לאחר שילמד בצורה כזו, יוכל לחזור ולשנן במהירות עצומה את סיכומי ההלכה ואף לזכרם היטב. הרי מרן המחבר תיקן את חלוקת כל ה"שולחן ערוך" ללימוד חודשי! בדפוסים הראשונים הייתה חלוקה זו מצוינת בדפי השו"ע, כיום נשאר ציון שכזה רק במקום אחד ב"חושן משפט" סוף סימן מ"ג בגלל טעות המדפיסים אשר חשבו כי הציון – "עד כאן יום כ"א", כוונתו לכ"א ימים... בכל אופן, הרי ברור שלהספיק את כל השולחן ערוך בחודש אחד אין זה מהדברים הקלים... אלא אם כן התייגעת כבר על לימוד שורשי ההלכה, או אז החזרה תהיה מהירה הרבה יותר.

רב ומורה צדק בוודאי אינם יכולים להסתפק בלימוד ספרי קיצורים הטובים אולי רק כעזרה ראשונה. הרי הרב ניצב מול שאלות וספקות בלתי צפויים ובלתי מצויים. לא לכל שאלה יש תשובה

"חושן משפט", יוצאים לאור ספרים חדשים, ומוקמים בתי דין פרטיים לרוב, האם זו תופעה חיובית?

אני תמיד טוען שמי שרוצה לצמוח בתורה, כל מי שחפץ להיות ראש ישיבה או מגיד שיעור טוב, כדאי לו מאוד ללמוד חושן משפט, זהו לימוד ערב, מושך את הלב ומחדד את המוח. בחושן משפט טמונים כל הלימודים הישיבתיים העמוקים, 'קצות החושן', 'נתיבות המשפט', 'רבי עקיבא אייגר'. והרי מפורש שנינו "הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות". אין זה פלא שלאחר שהציבור 'גילה' את התענוג והתועלת בלימוד חו"מ הוא כל כך התפשט והתרבה.

ריבוי בתי הדין החדשים שהוקמו בשנים האחרונות כפי שציינת, הוא אכן תוצאה ישירה של העיסוק המוגבר בחו"מ וצמיחת תלמידי חכמים חדשים

שכך, יכול הרב בעצמו לדון דיני ממונות ולפסוק בסכסוכים עסקיים מקומיים, אם יצרף אליו שני תלמידי חכמים או אפילו לבדו. רק שעלי להדגיש – פשרה אין הכוונה לפסוק 'חצי חצי'... זה כל אחד יכול לפסוק. על הפשרה להיות 'קרובה לדין', וברור שיש צורך בבקאות בדיני חושן משפט כדי לדעת לצד מי הצדק נוטה.

♦ **'התברכנו' בסכסוכים ממוניים רבים מאוד. ישנם תחומים שהרב יכול לציין כטעונים תיקון?**
עלינו להתרגל לכך שדיני 'בין אדם לחבירו' אינם שייכים לתחום המוסר אלא לתחום ההלכה! כשם שלא יעלה על הדעת לעגל פינות בדיני יורה דעה, כך אסור לעשות זאת בחושן משפט, ולעתים זה אף יותר חמור. הרמב"ם לגבי עדות כותב "לפי שאימת האיסורים על הרשעים ואין אימת הממון עליהן".

עלינו לעקור מציאות כזאת ולהתחיל בכך כבר בחינוך מהגיל הרך, להחדיר ולשנן – "המרים יד על חבירו" זוהי הלכה! "המלביץ פני חבירו" זהו איסור מפורש! אין אלו דברי מוסר בעלמא. ידוע שרבי ישראל סלנטר ראה פעם שוחט שחדל ממלאכת השחיטה ופתח חנות, משום שחשש מאיסורי טריפה. התפלא רבי ישראל וטען בפניו, הרי בחנות אפשר להיכשל באיסורים רבים יותר, ומנה בפניו את כל החששות הממוניות בדיני משא ומתן.

ידוע ההסבר שבדיני ממונות קשה יותר לקבל את הדין, כי השני מרוויח, מה שאין כן כשהרב מטריף את הבהמה – אז רק אני מפסיד אבל אף אחד לא מרוויח... אבל ה"בית הלוי" הוסיף שהאנשים אינם כה רעים. ההסבר נעוץ בכך שבדיני ממונות כשפוסקים לחובתו של אדם, הרי למעשה אומרים לו – אתה לא בסדר, אתה הוא זה שכשל. זוהי הרגשה קשה ממשוא.

♦ **מה דעת הרב בנושא הגיור בארץ ישראל ובחו"ל?**
המצב הנוכחי של הגיור בבתי דין בארץ ישראל מתנהל בצורה די משביעת רצון. הדיינים חוקרים ובודקים עד שידם מגעת, והתעודה אינה ניתנת בקלות. אין לבני אנוש אפשרות לדעת את אשר

בליבו של אדם והאם הוא מרמה או לא, אבל לפחות עלינו לדאוג לכך שהגר יהיה מודע לכל המצוות אליהם הוא יהיה מחויב, שיחווה שבתות מלאות ויידע מה זו שבת על כל הלכותיה החמורות, וכן על זה הדרך. יש להקים מוסדות מיוחדים ובהם ישהו הגרים במשך תקופת מה, ובאותה תקופה הם יתוודעו לכל ההלכות והמנהגים שעליהם לקבל על עצמם.

הרי יש הסוברים שבגירות, אם הוא חשב בשעת מעשה שאין הוא באמת מתכוון לקבל עליו עול תורה ומצוות, אין גירותו גירות, ואין זה ככל דברים שבלב שאינם דברים. לפי דעה זו אכן יש בעיה חמורה בגרים המתגיירים רק מן השפה ולחוץ, ועלינו להשתדל בכל היכולת שהדבר לא יקרה. כמובן שאם הייתה אפשרות להחזיק את תעודת הגירות ולא ליתנה עד לאחר שחולפת תקופה ורואים כי הגר עומד בצדקתו, כפי שפוסק הרמב"ם שיש לבדוק אחריו, היה זה מושלם. אבל לעתים זה כמעט בלתי אפשרי. על כן אין לו לדיין אלא מה שענינו רואות.

לעתים עלינו להזדקק לקולות שונות, כמו פסיקת רבי חיים עוזר זצ"ל לגבי אדם הנשוי לגויה והיא באה להתגייר, שמעיקר הדין אסור לגיירה, אבל הגר"ע מסתמך על שו"ת הרמב"ם שמוטב שיאכלו תמורות ולא נבילות (כמובן בהסתמכות על הגבלות שונות, ואכמ"ל). פסיקה זו באה לשימוש רב לנוכח העלייה מרוסיה המשופעת לדאבונו בזוגות מעורבים. או מחלוקת לשיטת רבי עקיבא אייגר אסור ללמד גוי תורה אף אם בא להתגייר. אמנם בימינו לא נוכל לעמוד בזה, שהרי בעבר היה הגוי בא ויוצא בקרב יהודים שומרי תורה ומצוות והיה לומד מעצמו, אבל כיום מי יוכל להתגייר אם לא נלמדו מקודם, ועל כן אנו מסתמכים על המהרש"ם שמתיר.

♦ **האם יש מקום ליצירת ספרי יוחסין 'משלנו'?**
זה אולי רעיון נחמד, אבל לדעתי אין זה מעשי כלל. טכנית זהו דבר קשה מאוד, כיצד אפשר לאחד את כל קהילות העולם למאגר אחד, מי יעמוד בראשו? מי נחשבת שומר תורה ומצוות? מי יממן? ומי יפסוק במקרה של מחלוקת? כל אלו שאלות שיש לתת עליהן את הדעת בכובד ראש, וחושבני שדי קשה למצוא להן פתרונות.

כאן המקום לעורר אודות הרבנים שמחנכים כל זוג שבא לפנייהם ללא שהם טורחים לברר מאומה. זוהי תקלה ומכשול עצום! גם אם הזוג לא הצליח להביא מסמכים המוכיחים על מוצאו, יהדותו או גירותו, תשתדל לפחות לפרסם את דבר השידוך בכל מקום אפשרי כדי שאם מאן דהו ידוע על פקפוק ביהדותם או בכשרות נישואי הוריהם, הוא יוכל לבוא ולהעיד על כך.

♦ **הרב נודע כמי שעסק רבות בנושא של קביעת רגע המוות, האם אפשר לחתום על כרטיס להשתלת איברים?**

קביעת רגע המוות הינו נושא סבוך וחמור עד למאוד, ואין כאן המקום והזמן להתייחס אליו בפרוטרוט. חותני הגרש"ז זצ"ל החמיר בו מאוד, ואחרים חלקו עליו וכל אחד יעשה כדברי רבותיו. סבורני שגם יהודי שומר תורה ומצוות יכול לחתום על כרטיס להשתלת איברים, אבל בתנאי שיוסיף שהדברים ייעשו רק על פי הכרעת חכם מוסמך, ומוטב אף שייצין בפירוש מי הוא אותו חכם.